

Pomístní jména obce Obyčtov

a jejího okolí

O obci

Obyčtov leží 9 km jihovýchodně od Žďáru nad Sázavou v geomorfologickém celku Bítešská vrchovina, v údolí řeky Oslavy, zvané také Veselský potok či Veselka. Obyčtov se nachází v nadmořské výšce 540 m n. m. Obec má katastrální rozlohu 776 ha a žije zde přibližně 400 obyvatel.

Nejvýznamnější památkou a dominantou obce je kostel zasvěcený památce Navštívení Panny Marie vystavěný Janem Blažejem Santini-Aichelem s půdorysem želvy, jež je symbolem stálosti. Kostel je postaven v barokním slohu, obdélníková loď se zkosenými rohy představuje želví tělo, nárožní čtvercové kaple zase nohy, mělký presbytář se seříznutými východními rohy krk, polygonální sakristie hlavu a západní kaple, předsíň, má znázorňovat ocas želvy. V parku u řeky byla roku 2010 postavena socha želvy od známého sochaře Michala Olšiaka, která odkazuje právě na půdorys kostela.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

O obci

V blízkosti kostela roste pět lip velkolistých, které jsou prohlášeny za památné stromy. Jedná se o statné, opadavé listnaté stromy, vysoké 35 m, s vysoko klenutou korunou. Stáří stromů je odhadováno na 250–300 let. V širším okolí Žďáru nad Sázavou se jedná o jedinou takto zachovalou, biologicky hodnotnou a početnou skupinu lip. Památné stromy je zakázáno poškozovat, ničit a rušit v přirozeném vývoji, jejich ošetřování je prováděno se souhlasem Městského úřadu ve Žďáře nad Sázavou, který nad nimi 11. 1. 1996 vyhlásil ochranu.

Památný strom

Co jsou pomístní jména?

Pomístní jména řadíme mezi toponyma, jimiž se zabývá toponomastika, nauka o vlastních jménech zeměpisných.

Jako pomístní jméno lze označit vlastní jméno neživého přírodního objektu a jevu na Zemi a toho člověkem vytvořeného objektu na Zemi, který není určen k obývání a je v krajině pevně fixován.

Do pomístních jmen řadíme:

a) hydronyma - vodní zdroje, plochy či toky

b) oronyma - terénní nerovnosti

c) agronyma - pozemky obdělávané či jinak zemědělsky využívané

d) hodonyma - komunikace

e) vlastní jména jiných neživých objektů - pomníků, kapliček, ukazatelů cest, křížků a podobně

Pomístní jména zde budou řazena do jednotlivých kategorií.

Získanými pomístními jmény bylo označeno celkem 35 objektů, největší část byla shromážděna pomocí dotazníků.

Obecní úřad Obyčtov

Sesbíraná pomístní jména

BEJKOVNA

Pomístní jméno označující louku pod kravínem. Jedná se o oronymum. Název vznikl podle blízkého kravína.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: Na bejkovně, Padalíkovo, Březina, Bejčárna, Pod Březinou, Smeták, U Pajra, Rychtářova louka, Smetišťe, Obecňák, Obora.

BOHÝNEK

Pomístní jméno označuje louku nad Obyčtovem směrem k Hodíškovu po pravé straně. Lze považovat za vrch Obyčtova. Jedná se o oronymum. Název mohl vzniknout podle toho, že se jedná o nejvyšší místo, „blízko Bohu“.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků a hovorů s občany.

Další názvy: Na Bohýnku, U Bohýnku, Hodiškovská louka.

BŘEZINA

Pomístní jméno označuje svah pod Obyčtovskou rychtou. Jedná se o oronymum. Vzniklo nejspíše podle bříz, které se zde nacházejí.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: Smrták, Březinka, Do ulice, V ulici, Březiny.

COUFALÁK

Pomístní jméno označuje rybník, který se nachází nad Obyčtovem směrem k Hodíškovu, po levé straně. Jedná se o hydronymum.

Objekt je uveden v archivních mapách pod názvem Strakův rybník.

Název Coufalák je získán z dotazníků.

Další názvy: Coufalův rybník, Strakův rybník.

Sesbíraná pomístní jména

FREJLICH

Pomístní jméno označuje lesy, které se nacházejí po cestě za hřbitovem směrem na Bohdalec. Jedná se o agronymum. Dříve v těchto místech býval Frelichův mlýn, který zanikl kolem roku 1960. Jméno Frelich (Frelichův mlýn) přečkalo všechny pozdější majitele a udrželo se zde více než 220 let.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: Olešiny, Obecník, Freilich, Na Frejlichu, U Mlejnkářáku, Mlejnek, Obecní lesy, K Frejlichu, Mlejnkářák, Křížánka.

KAPLIČKA SVATÉHO JANA NEPOMUCKÉHO

Pomístní jméno označuje kapličku pod obecním úřadem u řeky. Jedná se o vlastní jméno neživých objektů.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků a hovorů s občany.

Další názvy: Na obecňáku, Svatý Jan, U Mazánků, Řeháčkův.

Kaplička sv. Jana Nepomuckého

Sesbíraná pomístní jména

KE KOREKTU

Pomístní jméno označující cestu přes Kmentovo pole ke Korektu (společnost pro údržbu a opravy pozemních komunikací). Cestou je myšlena vyšlapaná cesta přes pole, která slouží převážně jako cesta k ostrovskému vlakovému nádraží. Jedná se o hodonymum.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z rozhovorů s občany.

Další názvy nejsou zjištěny.

KLÍMŮV RYBNÍK

Pomístní jméno označuje rybník, který se nachází v horní části Obyčtova. Jedná se o hydronymum. Název vznikl odvozením od bývalého majitele rybníka.

PJ není uvedeno v mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: Kačák, Kachňák, Coufalák, Na Olešínách, Coufalův, U Přikrylů, U Gregorů, Klímák.

KMENTOVO POLE

Pomístní jméno označující pole směrem k ostrovskému vlakovému nádraží. Jedná se o agronymum.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: Pod Korektem, Pod dráhou, Kmenták, Pole, Pod nádražím, Na Ostrovský, U dubu.

Kmentovo pole

Sesbíraná pomístní jména

KMENTŮV RYBNÍK

Pomístní jméno označuje rybník, který se nachází za obecním parkem. Jedná se o hydronymum. Název vznikl odvozením od jména majitele

rybníku – pana Kmenta.

PJ není uvedeno v mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: Bahňák, Kmenták, Staďák, Smeták, Obecní, Obecník.

Kmentův rybník

Sesbíraná pomístní jména

KRÁLÍČKŮV KOPEC

Pomístní jméno označuje kopec za Obyčtovem směrem na Hodíškov po levé straně. Jedná se o oronymum.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: Stráň, U křížku, Kosova, Krky, K Zálomám, Musilův kopec.

KRÁLÍČKŮV RYBNÍK

Pomístní jméno označuje rybník, který se nachází nad Obyčtovem po levé straně, směrem k Hodíškovu. Nachází se vedle Coufaláku. Jedná se o hydronymum. Název vznikl odvozením od pomístního jména Králíčkův kopec.

PJ je uvedeno v archivních mapách, je získáno také z dotazníků.

Další názvy: Klímův rybník.

KULÍKŮV KŘÍŽEK

Pomístní jméno označuje křížek na cestě za hřbitovem. Jedná se o vlastní jméno neživých objektů.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: U Kulíkových luží, U lípy, U lůže, Judův křížek, U líp.

Kulíkův křížek

Sesbíraná pomístní jména

MLEJNEK

Pomístní jméno označuje rybník, který se nachází po pravé straně po cestě za hřbitovem. Jedná se o hydronymum. Název je odvozen od slova mlýn. V blízkosti totiž stával Rychtářův mlýn.

Objekt je uveden v archivních i současných mapách pod názvem Velký Padalíkův rybník podle jména jeho majitele. PJ Mlejnek je získáno z dotazníků.

Další názvy: Mlejnkářák, Rybník za hřbitovem, Lihovar, Lihovarský, Mlejňák, U lihovaru.

Mlejnek

Sesbíraná pomístní jména

OSLAVA

Pomístní jméno označuje řeku, protékající obcí. Jedná se o hydronymum.

Jedná se o oficiální název řeky, proto většina občanů užívá shodné pomístní jméno.

PJ je uvedeno v mapách. Bylo získáno také z dotazníků a rozhovorů.

Další názvy: Potok, Veselský potok, Veselka, Řeka.

Oslava

Sesbíraná pomístní jména

POD MOSTAMA

Pomístní jméno, které označuje polní cestu z Obyčtova do Ostrova nad Oslavou. Je využívána především pro pěší chůzi a cykloturistiku, dále je to přístupová cesta pro zemědělské stroje. Jedná se o hodonymum. Název je odvozen od železničního mostu, který kříží cestu. PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků a hovorů s občany. Tento objekt je označován nejvíce jmény z celé analýzy. Je to způsobeno tím, že v okolí je více takzvaných záchytných bodů, podle kterých se občané orientují.

Další názvy: Ostrovská zkratka, Zadem do Ostrova, Na luka, Zadní cesta, Pod mosty, U Bejkovny, Smeták, Polňačka, Pod Chromýho, Pod Musilem, K mostu, Pod Musilovejma, Šervůd, Zkratka pod mosty, Spojovačka, Pod mostem, Pod viadukt, Cesta kolem Korektu, Nad Obecníkem, Cesta do Ostrova, Zadem.

Pod mostama

Sesbíraná pomístní jména

POLÁK

Pomístní jméno označuje lesy u silnice mezi Ostrovem nad Oslavou a Bohdalcem. Jedná se o agronymum.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků a rozhovorů s občany.

Další názvy: Křiby, Na Polák, U hájenky, Šejnovka, Přibyslavské lesy, Na Poláku, Hájenka.

PŘEHRADA

Pomístní jméno označuje přehradu u obce Ostrov nad Oslavou. Jedná se o hydronymum.

PJ je uvedeno v mapách jako vodní nádrž Ostrov nad Oslavou. PJ je získáno z dotazníků.

Další názvy: Ostrovská přehrada, Ostrovská nádrž, Přehrada v Ostrově.

Přehrada

Sesbíraná pomístní jména

RANČ

Pomístní jméno označuje část obce okolo úřadu. Jedná se o hodonymum. Název vznikl tím, že pan Klíma byl mezi prvními, kdo v této části Obyčtova postavil dům a měl také statek (ranč). Díky tomu se také ujalo pojmenování části Obyčtova v okolí úřadu jako Ranč.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků a rozhovorů. Znají ho všechny věkové skupiny občanů a je často využíváno.

Další názvy: U jednoty, U obce, Obecňák, Na ranči, Tápl, U hasičárny, U jednoty na ranči.

RANČERŮV KŘÍŽEK

Pomístní jméno označuje křížek u rybníka při vjezdu do Obyčtova od Sazomína. Jedná se o vlastní jméno neživých objektů.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků a rozhovorů.

Další názvy: Kotíkův křížek, Na Táplí, Farský, Klímův křížek.

Rančerův křížek

Sesbíraná pomístní jména

ROZCESTÍ

Pomístní jméno označuje křižovatku na hlavní silnici – Žďár nad Sázavou – Ostrov nad Oslavou v místě, kde se odbočuje na Obyčtov. Jedná se o hodonymum. Na tomto PJ se shodla většina dotázaných občanů, neboť je to oficiální název podle autobusové zastávky. Dále zde bydlí rodina Chrástů, proto je toto pojmenování v dotaznících také zmíněno.

PJ je uvedeno v mapě jako autobusová zastávka – Obyčtov, rozc. 1.0. Další názvy: Na rozcestí, U Chrástových, U Chrástů.

Rozcestí

Sesbíraná pomístní jména

ŘEHÁČKŮV KŘÍŽEK

Pomístní jméno označuje křížek u obecního úřadu. Jedná se o vlastní jméno neživých objektů.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků.

STUDÁNKA

Pomístní jméno označuje studánku ve středu obce podél silnice. Jedná se o hydronymum.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z rozhovorů s občany.

Studánka

Studánka

Sesbíraná pomístní jména

TRČÁK

Pomístní jméno označující rybník, který se nachází při vjezdu do obce po hlavní silnici směrem od Sazoména. Jedná se o hydronymum. Název vznikl podle jména rodiny Trčkových, kteří bydlí v blízkosti rybníka. Současným majitelem je pan Klíma, avšak název Trčák je tak zažitý, že se ani po letech nezměnil.

PJ je často využíváno, ale na mapách se neobjevuje. PJ je získáno z dotazníků i rozhovorů.

Další názvy: Trčkův rybník, Na Tápli, U našich, Klímův rybník, U Trčků.

Trčák

Sesbíraná pomístní jména

TŮŇKY

Pomístní jméno označuje část řeky vedle polní cesty směrem na Ostrov nad Oslavou. Jedná se o hydronymum. Název vznikl nejspíše podle vzhledu řeky. V jednom místě se řeka stáčí a tvoří hlubší místa, která připomínají tůňě.

PJ není uvedeno v mapách, je získáno z dotazníků a hovorů s občany.

Další názvy: Na Bejkovně, Luka, Smeták, Veselka, Oslava, Veselský potok, Řeka, V zátočinách.

Tůňky

Sesbíraná pomístní jména

U JEDNOTY

Pomístní jméno označuje křižovatku u obecního úřadu. Jedná se o hodonymum. Pojmenování vzniklo proto, že se na označovaném místě nachází obchod s potravinami Jednota. V jeho blízkosti je také úřad, mateřská škola a hasičská zbrojnice.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků a rozhovorů.

Další názvy: U úřadu, U hasičárny, Ranč, U obecního úřadu, Obecní, U obce, U obchodu, U Papáčků.

U Jednoty

Sesbíraná pomístní jména

ULICE

Pomístní jméno označující silnici vedoucí částí obce pod kostelem. Jedná se o hodonymum. I když je v obci více ulic, pouze tato je občany nazývána Ulice.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků a rozhovorů. Stejně jako název Ranč je i PJ Ulice hojně využíváno v běžné mluvě obyvatel.

Další názvy: V ulici.

U LIHOVARU

Pomístní jméno označuje okolí skály u bývalého lihovaru. Jedná se o oronymum. Dříve zde býval lihovar, ale také Rychtářův mlýn, proto jsou dále používané názvy odvozené od slova mlýn.

PJ je uvedeno na některých mapách jako Rychtářův mlýn, v dotaznících je ale více zastoupeno označení Lihovar.

Další názvy: U lihovaru, Mlejnek, U mlejnka, Ve mlejně.

U lihovaru

Sesbíraná pomístní jména

U SLEPIČÁRNY

Pomístní jméno označuje křížek na polní cestě od Obyčtova k Ostrovu nad Oslavou. Jedná se o vlastní jméno neživých objektů.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: Padalíkův křížek, U křížku, Dva kříže Rychtářovy.

U SPÍNAČKY

Pomístní jméno označuje okolí železnice. Jedná se o hodonymum.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků. Často se vyskytovalo také označení dráha a jeho obměny. Dráha byla původním významem cesta, zvláště cesta pro dobytek na obecní pastviny.

Další názvy: Spínačka, Sedlo, U Korektu, Korekt, Dráha, Nádraží, U kolejí, U dráhy, Trať.

U spínačky

Sesbíraná pomístní jména

VIADUKT

Pomístní jméno označuje železniční most při vjezdu od Obyčtova do Ostrova nad Oslavou. Jedná se o hodonymum.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: Pod viaduktem, Ostrovský viadukt, Most, Ostrovský most, Pod mosty.

Viadukt

Sesbíraná pomístní jména

YPSILONKA

Pomístní jméno označuje křižovatku nad kostelem. Jedná se o hodonymum. Název vznikl díky tvaru křižovatky, který vypadá jako písmeno Y. Další název Špica mohl vzniknout tím, že křižovatka je nad kostelem (špice kostela). Dříve byl u tohoto místa také hostinec „Na špici“. Dále je také používáno např. U Dostálů podle jména rodiny, která tu žije.

PJ není uvedeno v mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: Nad hospodou, Špica, Na věčku, Věčko, Na osmičce, U Dostálů, Na Hodíškov, Na špici, Křižovatka, Horní.

Ypsilonka

Sesbíraná pomístní jména

ZA HŘBITOVEM

Pomístní jméno označující cestu za místním hřbitovem. Jedná se o hodonymum.

PJ není uvedeno na mapách, je získáno z rozhovorů s občany.

Další názvy: Zadní cesta.

Za hřbitovem

Sesbíraná pomístní jména

ZÁLOMSKÁ CESTA

Pomístní jméno označující polní cestu za Obyčtovem směrem k obci Hlinné. Je využívána pro pěší chůzi, cykloturistiku a také pro zemědělské stroje. Jedná se hodonymum. Je odvozené od PJ Zálomy, protože se nachází v blízkosti objektu, který je tak nazýván. PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků.

Další názvy: Do zálom, U Ducha, K Zálomám, Na Kosova, Zálomy, K Zálomům, Přes Kosova, Zkratka okolo Kosov, Na Krky.

Zálomská cesta

ZÁLOMY

Pomístní jméno označuje lesy nad Obyčtovem podél polní cesty směrem na Hlinné. V lesích se také nachází prameny obecních zdrojů vody. Dříve byly majetkem místních starousedlíků, celkem byly rozděleny do osmnácti podílů. Jedná se o agronymum.

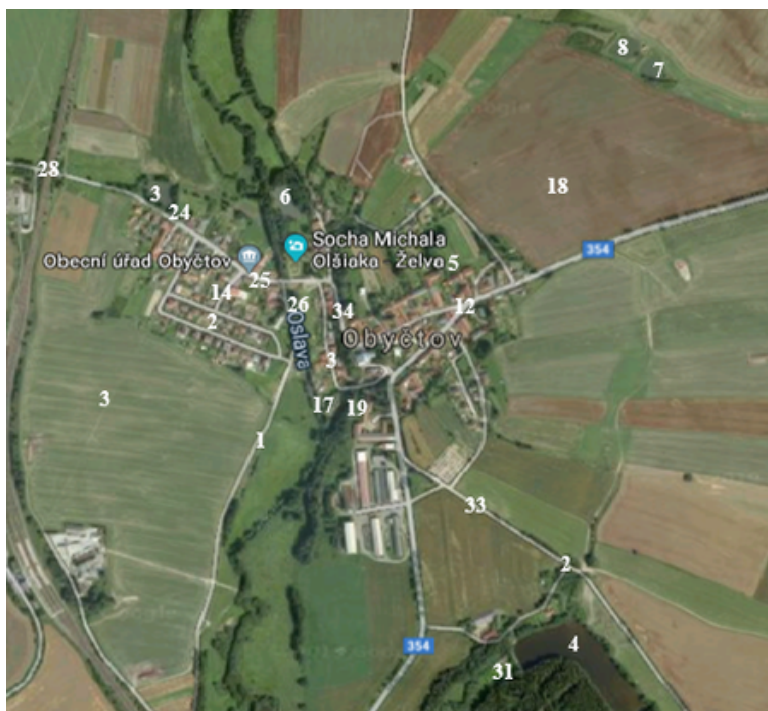
PJ není uvedeno na mapách, je získáno z dotazníků a rozhovorů s občany.

Další názvy: Na spálené, Pেকেlec, V Zálomech, Na Zálomech.

OZNAČENÍ POMÍSTNÍCH JMEN

1. POD MOSTAMA	13. ROZCESTÍ	25. ŘEHÁČKŮV KŘÍŽEK
2. ZÁLOMSKÁ CESTA	14. U JEDNOTY	26. KAPLIČKA SV. JANA
NEPOMUCKÉHO
3. TRČÁK	15. KMENTOVO POLE	27. KULÍKŮV KŘÍŽEK
4. MLEJNEK	16. BOHÝNEK	28. VIADUKT
5. KLÍMŮV RYBNÍK	17. BEJKOVNA	29. RANČ
6. KMENTŮV RYBNÍK	18. KRÁLÍČKŮV KOPEC	30. ULICE
7. COUFALÁK	19. BŘEZINA	31. U LIHOVARU
8. KRÁLÍČKŮV RYBNÍK	20. ZÁLOMY	32. U SPÍNAČKY
9. OSLAVA	21. POLÁK	33. ZA HŘBITOVEM
10. TŮŇKY	22. FREJLICH	34. STUDÁNKA
11. PŘEHRADA	23. U SLEPIČÁRNY	35. KE KOREKTU
12. YPSILONKA	24. RANČERŮV KŘÍŽEK	

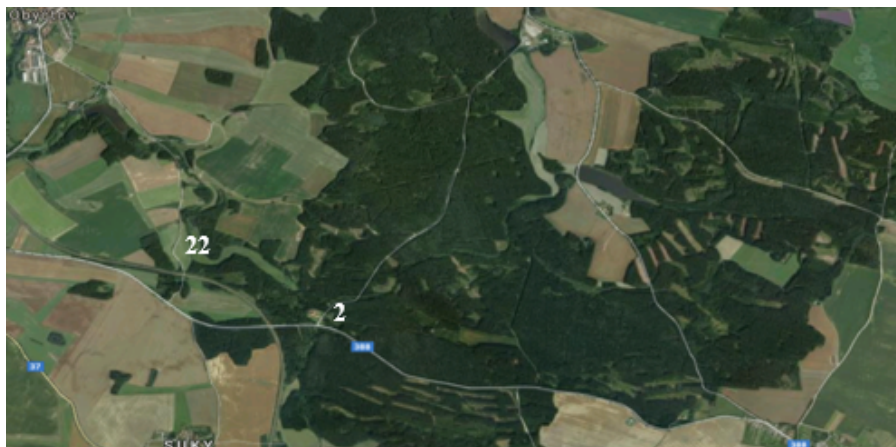
Mapa 1 - Výřez z mapy

OZNAČENÍ POMÍSTNÍCH JMEN

Mapa 2 - Výřez z mapy

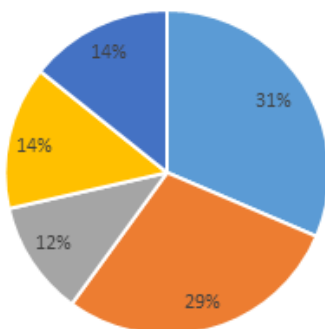

Mapa 3 - Výřez z mapy

GRAF POMÍSTNÍCH JMEN

Rozdělení pomístních jmen

■ hodonyma ■ hydronyma ■ agronyma ■ oronyma ■ vlastní jména neživých objektů

Jednotlivé druhy

Hodonyma - Pod mostama, Zálomská cesta, Ypsilonka, Rozcestí, U Jednoty, Viadukt, Ranč, Ulice, U spínačky, Za hřbitovem, Ke Korektu

Hydronyma - Trčák, Mlejnek, Klímův rybník, Kmentův rybník, Coufalák, Králíčkův rybník, Oslava, Tůňky, Přehrada, Studánka

Agronyma - Kmentovo pole, Zálomy, Polák, Frejlich

Oronyma - Bohýnek, Bejkovna, Králíčkův kopec, Březina

Vlastní jména neživých objektů - U slepičárny, Rančerův křížek, Řeháčkův křížek, Kaplička svatého Jana Nepomuckého, Kulíkův křížek

FOTOGRAFIE

řeka Oslava

park

FOTOGRAFIE

pískovcové sochy na hřbitově

obyčtovský kostel

Zdroje:

CUŘÍN, František. *Kapitoly z dějin českých nářečí*. Praha: Universita Karlova, 1970.

JURMAN, Hynek. *Ozvěny vysočiny*. Štěpánov nad Svratkou: Ing. Hynek Jurman (edice „Zubří země“ jako sv. č. 27), 2015. ISBN 978-80-905792-2-4.

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše. *Pomístní jména v Čechách: o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0554-4.

PAVLÍČEK, Jiří. *Dějiny obce Obyčtov: 13. 7. 2008 žehnání praporů obce a SDH: 1. sraz rodáků obce Obyčtov: 120 let založení sboru SDH*. Obyčtov: Obecní úřad v Obyčtově, 2008. ISBN 978-80-254-4757-4.

SKALNÍK, Milan. *Českomoravská vysočina: Žďárské vrchy*. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1956.

ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Učebnice vysokých škol (SPN).

Obec Obyčtov, 2020. *Oficiální webové stránky obce Obyčtov* [online]. Obyčtov, 2020 [cit. 9. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.obyctov.cz/>

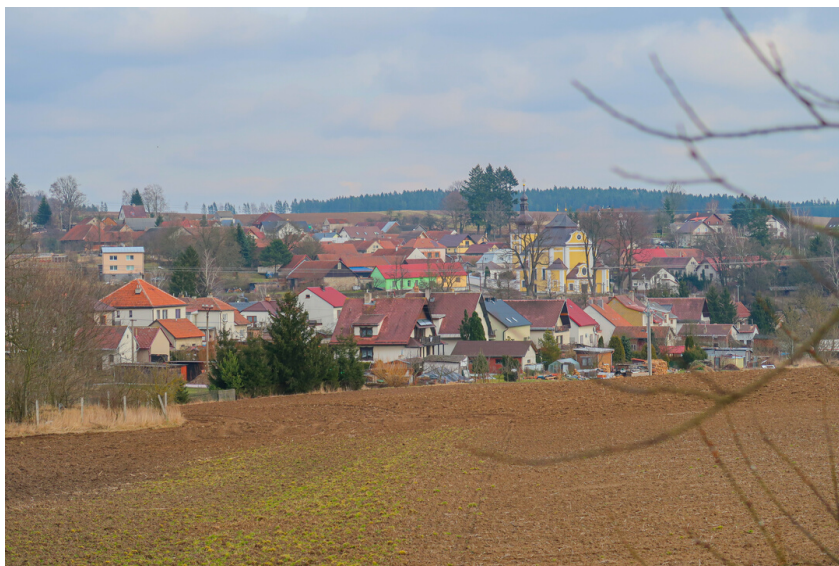
Seznam.cz, a. s., 2020. *Mapy.cz* [online]. Praha, Smíchov. [cit. 13. 04. 2020]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladnix=15.9930220&y=49.5015051&z=14&source=mu ni&id=5530>

informační tabule památných stromů v Obyčtově

socha želvy

Obyčtov

Autor:
Lucie Hermanyová

